

Research Paper

Investigating Afghanistan's Rural Development Challenges and their Solutions

Muhammad Asef Shaiq¹, *Khalil Kalantari², Ali Asadi², Ali Akbar Barati³

1. MSc., Department of Agricultural Management and Development, Faculty of Agricultural Economics and Development, University of Tehran, Tehran, Iran.
2. Professor, Department of Agricultural Management and Development, Faculty of Agricultural Economics and Development, University of Tehran, Tehran, Iran.
3. Assistant professor, Department of Agricultural Management and Development, Faculty of Agricultural Economics and Development, University of Tehran, Tehran, Iran.

Citation: Shaiq, M.A., Kalantari, Kh., Asadi, A., & Barati, A.A. (2021). [Investigating Afghanistan's Rural Development Challenges and their Solutions (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 12(3), 520-535, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.314964.1585>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.314964.1585>

Received: 08 Dec. 2020

Accepted: 11 Mar. 2021

ABSTRACT

Rural development is one of the main concerns of developing countries. The consequences of lack of development in rural areas such as widespread poverty, unemployment and migration have led to more attention to rural development. According to the latest report of the Statistics Center of Afghanistan (2020), out of the total population of this country, about 23.4 million people (71%), live in rural areas. At the same time, rural areas face various economic, social, cultural, managerial and environmental challenges. Therefore, identifying Afghanistan's rural development challenges is a prerequisite to developing policies, plans, and providing a flexible model for achieving sustainable rural development. In this regard, the main purpose of this study was to identify and analyze the major challenges of rural development in Afghanistan. The statistical population included 60 experts on agricultural and rural development. The data collection tool was a questionnaire and its method was face-to-face interview. For data analysis, coefficient of variation and confirmatory factor analysis were used. The results of this study showed that several challenges including economic (such as lack of credits and investments in rural areas), social (such as women's low participation in rural activities), environmental (such as improper exploitation of groundwater), physical (such as the weakness or lack of rural-urban network), and managerial (especially the dominance of unskilled laborers in rural economic activities) challenges, have influenced rural development in Afghanistan, respectively. Undoubtedly, any effort to eliminate them will play a significant role in achieving sustainable rural and consequently national development of this country.

Key words:

Rural Development, Rural Poverty, Rural Society, Barriers to Rural Development, Afghanistan

Copyright © 2021, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract**1. Introduction**

D

esigning comprehensive rural development policies is the basis for empower-

ing and improving the sustainability of rural households (Liu & Liu, 2016). Rural development as a multidimensional concept, not only involves economic growth in rural areas but also involves its adaptation to human behavior, social and political structure of rural communities, and the

* Corresponding Author:

Khalil Kalantari, PhD

Address: Department of Agricultural Management and Development, Faculty of Agricultural Economics and Development, University of Tehran, Tehran, Iran.

Tel: +98 (26) 32206824

E-mail: khkalan@ut.ac.ir

participation of villagers in development processes (Borodina & Prokopa, 2019). In the rural economy and development programs, agriculture is the most important and only economic pillar of villages (Barati et al., 2021b; Taherkhani, 2000). The goal of rural development is to improve the quality of life (Toulabi Nejad & Paydar, 2018) and achieve a good life through meeting the basic needs of rural society. Considering that a large proportion of the population of third world countries lives in rural areas, rural development is vital. Afghanistan is a country in which a significant portion of the population lives in rural areas (about 71%) and is currently facing various challenges, including economic, social, etc. Therefore, paying attention to Afghanistan's rural areas and providing the appropriate services to increase the efficiency of the agricultural sector is vital. For this purpose, it is necessary to first identify the challenges, capacities and capabilities of rural areas in order to ensure the necessary planning and policies for rural development. This study analyzed the challenges of rural development in Afghanistan based on the views of rural and agricultural experts to identify the most fundamental challenges facing rural development in Afghanistan and suggest appropriate solutions in this regard.

2. Methodology

The statistical population studied in this study consisted of all experts working in the field of rural and agricultural development in two ministries (Ministry of Rural Development and Ministry of Agriculture, Irrigation and Livestock) of Afghanistan (60 people). This study was performed using the counting method. We used a few inferential and descriptive statistics such as mean, standard deviation and coefficient of variation, and confirmatory factor analysis (structural equation modeling method based on partial least squares) to analyze the data.

3. Results

The results of descriptive statistics showed that the mean age of respondents was 40.6 years and the highest frequency belonged to the under 36 years group. Also, most respondents (93.3%) were male, 18.2% of the experts had a diploma, 43.3% had a bachelor's degree and 38.3% had a master's degree. The academic field of study of most of the experts was related to agriculture (43.3%) and rural development (23.3%). The results of confirmatory factor analysis showed that several challenges including economic (such as lack of credits and investments in rural areas), social (such as women's low participation in rural activities), environmental (including improper exploitation of groundwater), physical (such as the weakness or

lack of rural-urban network), and managerial (especially the dominance of unskilled laborers in rural economic activities) challenges are the most effective challenges for the rural development in Afghanistan.

4. Discussion

Undoubtedly, one of the main reasons for the structural weakness of rural areas in Afghanistan is economic problems such as lack of job opportunities, unemployment and poverty, which have recently led to widespread rural-urban migration. The results showed that economic challenges are the most important and effective rural development challenges in Afghanistan. Unemployment is one of the main causes of poverty and lack of income for rural residents in this country, which has made it necessary to create employment and income in rural areas. Meanwhile, the main source of income in rural areas of this country is agricultural activities. On other hand, lack of suitable infrastructure for rural industry development, weakness of rural infrastructure (roads, health facilities, water, etc.), lack of access to agricultural inputs, lack of agricultural mechanization and non-commercialization of agricultural products are some other challenges facing rural development in Afghanistan. These findings indicate that the villages of this country have faced significant challenges. However, it seems the country's planners and policymakers should reconsider their rural development strategies and pay attention to approaches and policies that put more emphasis on rural development in order to improve the living conditions of rural residents directly.

5. Conclusion

The aim of this study was to analyze the challenges of rural development in Afghanistan. The findings of this study showed that the government should include more investment in rural areas through diversification of economic activities and capacity preparation for local communities and investment in various fields in order to reduce unemployment in rural areas. Also, the government should support agricultural and non-agricultural products, and develop and apply new rural development strategies with the aim of establishing rural markets, broadly sharing economic growth in rural areas, and encouraging public participation. According to the results of this study, factors such as villagers' lack of awareness about the methods and principles of achieving sustainable development, low knowledge of farmers and the existence of widespread illiteracy in rural areas have caused various challenges. Therefore, in order to achieve rural sustainable development and alleviate these challenges, it is suggested to empower the villagers through education to reduce illiteracy

in rural areas to improve the level of knowledge and information of villagers and farmers. Undoubtedly, this will facilitate and accelerate the achievement of sustainable rural development.

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

بررسی چالش‌های توسعه روستایی افغانستان و راهکارهای رفع آن

محمد آصف شایق^۱، *خلیل کلانتری^۲، علی اسدی^۳، علی اکبر براتی^۲

۱- کارشناسی ارشد، گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲- استاد، گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳- استادیار، گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۸ آذر ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۲۱ اسفند ۱۳۹۹

توسعه روستایی یکی از دغدغه‌های اصلی کشورهای در حال توسعه است. پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی از قبیل فقر گسترده، بیکاری و مهاجرت موجب توجه به توسعه روستایی گردیده است. بر اساس آخرین گزارش مرکز آمار افغانستان (۱۳۹۹)، از مجموع جمعیت این کشور حدود ۲۳/۴ میلیون نفر (۷۱ درصد) در نواحی روستایی سکونت دارند. این در حالی است که نواحی روستایی با چالش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مدیریتی و محیط‌زیستی مواجه هستند. بنابراین، شناسایی چالش‌های توسعه روستایی افغانستان پیش شرط تدوین سیاست‌ها، برنامه‌ریزی و ارائه الگوی انعطاف‌پذیر برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی است. در همین راستا، این مطالعه با هدف شناسایی و تحلیل عمده‌ترین چالش‌های موجود در حوزه توسعه روستایی افغانستان انجام شد. جامعه آماری این تحقیق شامل ۶۰ نفر از کارشناسان مسائل توسعه روستایی و کشاورزی این کشور بود. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه و روش آن مصاحبه حضوری بود. برای تجزیه و تحلیل و توصیف داده‌ها علاوه بر آماره‌های پراکنده و مرکزیت، از ضریب تغییرات و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نتایج این تحقیق نشان داد که به ترتیب چالش‌های اقتصادی، مانند کمبود اعتبارات و سرمایه‌گذاری در روستاها، اجتماعی، نظیر پایین بودن مشارکت زنان در فعالیت‌های روستایی، محیط زیستی، از جمله بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب زیرزمینی، فیزیکی - کالبدی، مانند ضعف یا فقدان شبکه شهری - روستایی و در نهایت مدیریتی، به‌ویژه غلبه نیروی کار غیرمتخصص در فعالیت‌های اقتصادی روستا، از جمله مؤثرترین چالش‌های توسعه روستاها در افغانستان هستند که تلاش در جهت رفع آن‌ها نقش قابل توجهی در دستیابی به توسعه پایدار روستایی و در نتیجه ملی این کشور خواهد داشت.

کلیدواژه‌ها:

توسعه روستایی، فقر روستایی، جامعه روستایی، موانع توسعه روستایی، کشور افغانستان

مقدمه

اشتغال داشته باشند (Khany, 2011). در برنامه‌ریزی‌های توسعه ملی، برنامه‌ریزی در خصوص روستاها به‌عنوان یکی از موارد مهم محسوب می‌گردد. در همین زمینه، مهم‌ترین اهدافی که سیاست‌گذاران بر آن تأکید دارند، بهبود و رونق اقتصادی روستا، بهبود کیفیت زیست، ارتقای سطح فناوری و گسترش فرهنگ صنعتی در مناطق روستایی، جلب مشارکت‌های مردمی و ارتقای نقش روستاییان در اداره امور روستا و جلب سرمایه‌های خصوصی و ایجاد تسهیلات برای صاحبان سرمایه جهت کارآفرینی در روستا است (Alavi Zadeh, 2010). توسعه روستایی یکی از دغدغه‌های کشورها و دولت‌ها به‌ویژه کشورهای در حال توسعه است. پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی از قبیل فقر گسترده (Barati et al., 2021a)، نابرابری، بهداشت ضعیف، بیکاری، مهاجرت و غیره موجب توجه به توسعه روستایی گردیده است

طراحی سیاست‌های جامع توسعه روستایی اساس توانمندسازی و بهبود پایداری زندگی خانوارهای روستایی است (Liu & Liu, 2016). توسعه روستایی به‌عنوان یک فرایند چند بعدی نه تنها شامل رشد اقتصادی در مناطق روستایی است بلکه دربرگیرنده انطباق آن با رفتار انسان، ساختار اجتماعی و سیاسی جوامع روستایی و مشارکت آن‌ها در فرایندهای توسعه است (Borodina & Prokopa, 2019). روستا مبدأ تقسیمات کشوری است که از لحاظ زیستی (وضع طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) همگن بوده، اکثریت ساکنان واقعی آن به‌طور مستقیم و غیرمستقیم به یکی از فعالیت‌های زراعی، دامداری، باغداری، و به‌طور اعم صنایع دستی و صید یا ترکیبی از این فعالیت‌ها

* نویسنده مسئول:

دکتر خلیل کلانتری

نشانی: تهران، دانشگاه تهران، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، گروه مدیریت و توسعه کشاورزی.

تلفن: ۰۶۸۲۴۰۳۲۲۰ (۲۶) ۹۸+

پست الکترونیکی: khkalan@ut.ac.ir

(Asayesh, 1995). اساساً حوزه‌های روستایی به‌عنوان قاعده نظام و فعالیت‌های اقتصادی نقش اساسی در توسعه ملی ایفا می‌کنند، اگر در جریان پیشرفت و توسعه فضاهایی روستایی وقفه‌ای ایجاد شود آثار و پیامدهای آن نه تنها حوزه روستایی، بلکه مناطق شهری و در نهایت کلیت سرزمین را در بر خواهد گرفت (Papal-e-Yazdi & Ebrahimi, 2007). در ساختار اقتصاد نواحی روستایی و در اغلب برنامه‌های توسعه، کشاورزی مهم‌ترین و تنها رکن اقتصادی روستاها به شمار می‌آید (Barati et al., 2021b; Taherkhani, 2000). چنین ساختارهای اقتصادی ویژگی‌های فراوانی دارد و مهم‌ترین آن‌ها عدم تنوع در زمینه‌های شغلی و محدودیت منابع درآمدی به کشاورزی و زیر بخش‌های آن خواهد بود. هرچند چنین ساختاری در گذشته با توجه به اقتصاد بسته و ویژگی‌های روستاها و روستاییان قابلیت دوام و ادامه حیات داشت ولی با گسترش بازار و تأثیر انکارناپذیر آن بر فضاهای روستایی و ناپایداری‌های موجود در ابعاد مختلف طبیعی، اقتصادی و اجتماعی، به‌ویژه در کشورهای توسعه‌نیافته، نخواهد توانست معیشت پایدار را در نواحی روستایی این کشورها تضمین نماید (Papal-e-Yazdi & Ebrahimi, 2007). شکل‌گیری چنین ساختار اقتصادی در نواحی روستایی مسائل خاصی را به دنبال داشته که از جمله می‌توان به انعطاف کمتر در مقابل نوسانات کوتاه‌مدت آب و هوایی، نوسان قیمت محصول در زمان برداشت، محدودیت‌های بازاریابی و بازاریابی محصول، وابستگی بهره‌برداران به خارج از روستا، وجود بیکاری آشکار و پنهان، کاهش بازده سرمایه، تخریب پایه منابع طبیعی، آسیب‌پذیری اقتصاد روستایی و بی‌ثباتی منابع درآمدی، نداشتن امنیت شغلی، پایین بودن سطح کیفیت زندگی و در نهایت معیشت پایدار روستایی اشاره نمود (Sayedi, 1998). همچنین، فقدان پارادایم و نظریه توسعه روستایی باعث عدم یکپارچگی نظام برنامه‌ریزی روستایی شده است (Varmazari et al., 2018). از سوی دیگر، نباید از نظر دور داشت که مداخله دولت محلی در توسعه مناطق روستایی بسیار مهم و امری جهانی است که پیامدهای بالقوه مثبت و منفی بسیار دارد (Douglas, 2005). به عبارت بهتر، تغییر در گفتمان روستایی به نحوی که منجر به نوعی نوسازی روستایی و انجام اقدامات اصلاحی گردد، ضروری است (Pospěch, 2014). اگرچه این قبیل اقدامات اصلاحی در جامعه روستایی کشور افغانستان از سال ۲۰۰۲ از طریق تزریق اعتبارات بین‌المللی تا حدودی شتاب گرفته است (Amarkhil, 2017)، اما همچنان منجر به بهبود قابل توجه در کیفیت زندگی در جامعه روستایی نشده است. این در حالی است که هدف توسعه روستایی، ارتقای کیفیت زندگی (Toulabi Nejad & Paydar, 2018) و دستیابی به زندگی سالم از طریق رفع تمامی نیازمندی‌های اساسی جامعه روستایی است (Qi et al., 2017). در بسیاری از منابع توسعه تصریح شده که توسعه روستایی باید مرکز هر بحث و مذاکره در فرایند توسعه ملی باشد. در حقیقت توسعه روستایی کلید همه جریان‌های توسعه است (Ake, 1996).

(Papal-e-Yazdi & Ebrahimi, 2007). با توجه به موانعی که بر سر راه گسترش امکانات فیزیکی برای توسعه روستاها در کوتاه‌مدت وجود دارد، بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات راه‌حل منطقی به نظر می‌رسد که می‌تواند با شتاب بیشتری معضلات و کاستی‌های روستاها را مرتفع نماید (Saidi, 2009). افغانستان، چندی است که بیش از چهار دهه جنگ و ناآرامی را به تدریج پشت سر نهاده و به سوی شرایط نسبتاً آرام و باثبات حرکت کرده است. با این حال هنوز به لحاظ فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، شرایط مطلوبی بر این کشور حاکم نبوده و جنگ‌های دوام‌دار، کشور را به لحاظ طبیعی، انسانی و اقتصادی به تحلیل برده است. هر چند در راستای تحقق توسعه روستایی در افغانستان از دو دهه قبل تاکنون، فعالیت‌های چشم‌گیری صورت گرفته است که از جمله آن‌ها می‌توان به مطالعات جیکا^۱ (۲۰۱۹)، امرخیل^۲ (۲۰۱۷)، گاریسون^۳ (۲۰۱۰) و ضیا و رامین^۴ (۲۰۰۸) اشاره نمود، اما همچنان فقر بر پیکره جوامع روستایی این کشور سایه افکنده است و مشکلاتی همچون کمبود درآمد جوامع روستایی، کمبود امکانات اجتماعی موردنیاز از جمله خدمات بهداشتی و آموزشی، مهاجرت بی‌رویه به شهرهای داخلی و خارجی، کمبود فرصت‌های شغلی برای جوانان روستایی، نابرابری و عدم تعادل در ارائه امکانات اقتصادی-اجتماعی بین مناطق روستایی و شهری، بی‌سوادگی گسترده در اکثر مناطق روستایی، فقدان و ضعف مدیریت محلی در اکثر مناطق روستایی و نیز عدم دسترسی و دسترسی ناکافی به نهادهای کشاورزی کاملاً ملموس است. این در حالی است که افغانستان یکی از بدترین خشکسالی‌های تاریخ را تجربه نموده است، و کشاورزان حدود ۸۰ درصد جمعیت این کشور را تشکیل داده و ثبات کشاورزی نقش مهمی در ثبات ملی دارد (JICA, 2019). با توجه به نبود خدمات و امکانات در اکثر روستاهای افغانستان و عدم دسترسی روستائیان به امکانات و خدمات اجتماعی و اقتصادی، بسیاری از روستائیان منابع کشاورزی خود را رها کرده و برای کسب معیشت پایدار روانه حواشی شهرها شده‌اند. سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی توسعه روستایی در افغانستان آن‌گونه که پیدا است، به دلیل اینکه از یک قاعده منظم و هدفمند پیروی نکرده و نتایج مطلوبی در اکثر مناطق روستایی در پی نداشته است.

توسعه برای تحول انسان است و خود هدف نیست، بلکه ابزاری است تا انسان را متناسب با مکانی که در آن زیست می‌کنند به جایگاه و موقعیت شایسته‌اش برساند (Qadiri Masom, Zyanoshin, & Khorasani, 2010). بانک جهانی، توسعه روستایی را فرایندی بلندمدت و اتخاذ استراتژی‌هایی می‌داند که برای بهبود اقتصادی و اجتماعی گروه مشخصی از مردم طراحی می‌شود

1. JICA
2. Amarkhil
3. Garrison
4. Zia & Ramin

سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در حوزه توسعه روستاهای این کشور کمک نماید.

روش‌شناسی تحقیق

منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه در این تحقیق کشور افغانستان بود. افغانستان کشوری است محاط در خشکی، با اقلیمی کوهستانی که در قلب آسیا واقع شده است و پایتخت آن کابل است. افغانستان با کشورهای ترکمنستان، ازبکستان و تاجیکستان، چین، پاکستان و ایران هم‌مرز است (تصویر شماره ۱). مجموع جمعیت این کشور در سال ۱۳۹۹ حدود ۳۲/۹ میلیون نفر برآورد شده است که از این میان حدود ۱۶/۸ میلیون نفر (۵۱/۰ درصد) را مردان و حدود ۱۶/۱ میلیون نفر (۴۹/۰ درصد) را زنان تشکیل می‌دهند. از کل این جمعیت حدود ۲۳/۴ میلیون نفر (۷۱/۰ درصد) در نواحی روستایی سکونت داشته، ۸ میلیون نفر (۲۴/۴ درصد) در نواحی شهری ساکن بوده و ۱/۵ میلیون نفر (۴/۶ درصد) نیز جمعیت کوچنده هستند (NSIA, 2020). شرایط اقلیمی در افغانستان بسیار متنوع بوده و به همین دلیل محصولات مختلف و متنوع کشاورزی در این کشور تولید می‌شوند. تولید غلات، بخصوص گندم، یک محصول اساسی بشمار آمده و تولید سبزیجات و میوه‌جات در درجات بعدی قرار دارند. پرورش دام یک بخش وابسته به کشاورزی و از فعالیت‌های اصلی جامعه روستایی است. اما دامداری توسط افراد کوچنده و نیمه کوچنده نیز بسیار رایج است. افغانستان به‌عنوان کشور کشاورزی در منطقه و جهان شناخته می‌شود و بخش اعظم صادرات افغانستان نیز محصولات کشاورزی و دامی بوده و به همین لحاظ، در ساختار اقتصادی این کشور، کشاورزی از اهمیت خاصی برخوردار بوده است.

داده‌ها و ابزار جمع‌آوری

این پژوهش، نوعی تحقیق پیمایشی بود که برای انجام آن از داده‌های اولیه استفاده شد. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه بود. برای تدوین پرسشنامه، ابتدا ضمن بررسی پیشینه و تئوری‌های موجود در زمینه مسئله تحقیق، یک پرسشنامه اولیه تهیه شد. سپس این پرسشنامه به کمک جمعی از اساتید توسعه روستایی و کشاورزی دانشگاه تهران و کارشناسان موضوعی در کشور افغانستان مورد بررسی مجدد قرار گرفت. در انتها، پس از اعمال نظرات ایشان، پرسشنامه نهایی به‌صورت یک پرسشنامه بسته شامل (۴۴) گویه تهیه شد. طیف سنجش مورد استفاده برای داده‌ها، بسته به نوع داده، اسمی، ترتیبی (طیف لیکرت پنج سطحی) و فاصله‌ای بود. روش مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌ها نیز مصاحبه حضوری بود.

جامعه آماری مورد مطالعه

با توجه به اینکه بخش عظیمی از جمعیت کشورهای جهان سوم در روستاها زندگی می‌کنند، اهمیت توسعه روستایی و نقش حیاتی آن در توسعه و پیشبرد این کشورها بر هیچ‌کس پوشیده نیست و کارشناسان و دست‌اندرکاران، تحقق این توسعه را پیش از هر چیز در گرو توسعه منابع انسانی می‌دانند (Daneshmehr & Ahmadresh, 2009). اگرچه اهداف اصلی توسعه روستایی در اکثر کشورها، به‌ویژه کشورهای جهان سوم و در حال توسعه، عبارت بوده است از: ۱) بهبود زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان و فقرزدایی، ۲) بهبود بهره‌وری، افزایش اشتغال، تأمین حداقل غذا، مسکن و بهداشت و ۳) افزایش تولید، کاهش بیکاری، توزیع متناسب درآمد، و عدالت اجتماعی (Hashemi, Mehrabi, Amini, & Najahi, 2011)، اما همچنان کشور افغانستان شاهد گسترش شکاف درآمدی، افزایش فقر، قحطی و گرسنگی، مشارکت پایین، ضعف سرمایه‌گذاری در نواحی روستایی، فقدان زیرساخت‌های مناسب و آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی است. این مسئله در حالی است که همچنان بخش قابل‌توجهی از جمعیت در کشور افغانستان در نواحی روستایی سکونت دارند. لذا لازم است که برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران این کشور اقدام به بازنگری در راهبردهای توسعه روستایی خود نموده و بر رویکردها و سیاست‌هایی تمرکز یابند که بر توسعه روستایی تأکید بیشتری داشته باشد تا مستقیماً وضع زندگی فقیران روستایی را بهبود بخشند. این موضوع خود مستلزم انجام پژوهش‌های گسترده در حوزه توسعه روستایی با هدف شناخت هر چه بهتر جامعه روستایی و چالش‌های پیش روی آن است. این در حالی است که طی دهه‌ها و سالیان اخیر، هیچ‌گونه پژوهش معتبر علمی در این خصوص انجام نشده است. باید خاطر نشان ساخت که روستاهای کشور افغانستان در حال حاضر با چالش‌های مختلف از جمله اقتصادی و اجتماعی مواجه بوده و با عنایت به این واقعیت‌ها، لزوم توجه به مناطق روستایی افغانستان اجتناب‌ناپذیر است. این مسئله هم به دلیل لزوم ارائه خدمات مناسب برای افزایش کارآمدی بخش کشاورزی و هم به دلیل ساماندهی صحیح جمعیت در مناطق روستایی و مدیریت درون‌زا و کارآمد این مناطق، با هدف هموار ساختن مسیر حرکت به سوی تعیین چهارچوب‌های مناسب برنامه‌ریزی و توسعه روستایی در سطح این کشور است. در این راستا، شناخت چالش‌ها، ظرفیت‌ها و توانایی‌های روستاها از نظر تنظیم صحیح ارائه خدمات مناسب بر اساس یک برنامه‌ریزی دقیق، برای بهره‌گیری عقلایی از قابلیت‌ها، از قدم‌های اولیه و اساسی است که باید به نحو سنجیده شده‌ای برداشته شود. با همین هدف این پژوهش به تحلیل چالش‌های توسعه روستایی در افغانستان بر مبنای اجماع نظر متخصصان امور روستایی و کشاورزی پرداخته است تا از این طریق اساسی‌ترین چالش‌های پیش روی توسعه روستایی در افغانستان را مشخص کند و راهکارهای مناسب در این زمینه را پیشنهاد دهد. امید است یافته‌های این پژوهش بتواند به بهبود و پیشرفت فرآیند

داده‌ها در این روش، ماتریس کواریانس است که تطابق بیشتری با شرایط دنیای واقعی دارد. لازم به توضیح است که تجزیه و تحلیل داده‌ها در محیط نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS انجام شد. از آنجا که انجام تحلیل عاملی تأییدی باید مبتنی بر یک مدل مفهومی باشد، در این تحقیق از مدل مفهومی ارائه شده در زمینه چالش‌های توسعه روستایی توسط کلاتری و همکاران (۲۰۰۸) استفاده شد.

یافته‌ها

توصیف جامعه آماری مورد مطالعه

از نظر سنی میانگین، انحراف معیار، کمینه و بیشینه سنی کارشناسان مورد مطالعه در این تحقیق به ترتیب، ۴۰/۶، ۱۱/۶، ۲۶ و ۶۲ سال بوده است. بر اساس همین نتایج، بیشترین فراوانی به دامنه سنی کمتر از ۳۶ سال تعلق داشت (جدول شماره ۱). همچنین اغلب پاسخگویان (۹۳/۳ درصد) را مردان تشکیل داده و تعداد زنان مورد مطالعه حدود هفت درصد بودند (جدول شماره ۲).

جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق کلیه خبرگان و کارشناسان شاغل در حوزه توسعه روستایی و کشاورزی در دو وزارتخانه (وزارت توسعه روستایی و وزارت زراعت آبیاری و مالداري) کشور افغانستان بودند (۶۰ نفر). به عبارت دیگر، این مطالعه به روش تمام شماری انجام شد.

روش و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات علاوه بر آماره‌های توصیفی نظیر میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات، از تحلیل عاملی تأییدی (روش مدل‌سازی معادلات ساختاری بر پایه روش حداقل مربعات جزئی) به کار گرفته شد. از ضریب تغییرات برای اولویت‌بندی گویه‌های مطرح شده از سوی پاسخگویان استفاده شد. لازم به توضیح است که تحلیل عاملی روش هم وابسته بوده که در آن کلیه متغیرها به‌طور همزمان مدنظر قرار می‌گیرند (Kalantari, 2018). در نتیجه، از آنجا که در دنیای واقعی معمولاً تمامی عوامل و متغیرهای تأثیرگذار بر یک پدیده در کنار هم بوده و مستقل از هم عمل نمی‌کنند، برای شناسایی مؤثرترین عوامل و متغیرها از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. مبنای تجزیه و تحلیل

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۱. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۱. توزیع فراوانی کارشناسان امور کشاورزی و روستایی از نظر سن.

گروه‌های سنی (سال)	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کمتر از ۳۶	۳۰	۵۰/۰	۵۰/۰
۳۶-۴۵	۱۴	۲۳/۳	۷۳/۳
۴۶-۵۵	۶	۱۰/۰	۸۳/۳
بالاتر از ۵۵	۱۰	۱۶/۷	۱۰۰
جمع کل	۶۰	۱۰۰	
میانگین: ۴۰/۶۰	انحراف معیار: ۱۱/۶۱۷	کمینه: ۲۶	بیشینه: ۶۲

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۲. توزیع فراوانی کارشناسان امور کشاورزی و روستایی از نظر جنسیت.

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۵۴	۹۳/۳
زن	۴	۶/۷
جمع کل	۶۰	۱۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

در مورد هر یک از این گویه‌ها نشان می‌دهد. بر اساس داده‌های این جدول، مهم‌ترین یا به عبارت دیگر در اولویت‌ترین چالش‌های توسعه روستایی در افغانستان بیش از هر چیز به ترتیب وجود ناامنی در مناطق روستایی، فقدان زیرساخت‌های مناسب برای توسعه صنایع روستایی، ضعف زیرساخت‌های روستایی (جاده، امکانات بهداشتی، آب و...)، دسترسی اندک به نهاده‌های کشاورزی، عدم مکانیزاسیون بخش کشاورزی و تجاری نبودن تولیدات و محصولات کشاورزی است. در این میان چالش‌های شرایط اکولوژیکی نامساعد، تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی، ضعف مدیریت بلایایی طبیعی در مناطق روستایی، مشارکت کم‌رنگ مردم در اجرا و پشتیبانی از پروژه‌های توسعه روستایی، سطح درآمد پایین و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب زیرزمینی از اولویت کمتری برخوردار بوده‌اند.

از کل جامعه مورد مطالعه ۵۰ نفر متأهل و ۱۰ نفر مجرد بوده‌اند (جدول شماره ۳). همچنین، از نظر سطح تحصیلات (جدول شماره ۴)، ۱۸/۲ درصد از کارشناسان دارای مدرک دیپلم، ۴۳/۳ درصد دارای مدرک کارشناسی و ۳۸/۳ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده‌اند.

رشته تحصیلی اغلب کارشناسان مورد مطالعه مرتبط با حوزه کشاورزی (۴۳/۳ درصد) با توسعه روستایی (۲۳/۳ درصد) بوده است (جدول شماره ۵).

اولویت‌بندی چالش‌های توسعه روستایی افغانستان

همان‌گونه که در بخش روش تحقیق بیان شد، برای اولویت‌بندی چالش‌های توسعه روستایی افغانستان از آماره ضریب تغییرات استفاده شد. جدول شماره ۶، مقادیر این آماره را

جدول ۳. توزیع فراوانی کارشناسان امور کشاورزی و روستایی از نظر تأهل.

جنسیت	فراوانی	درصد
مجرد	۱۰	۱۶/۷
متأهل	۵۰	۸۳/۳
جمع کل	۶۰	۱۰۰/۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۴. توزیع فراوانی کارشناسان امور کشاورزی و روستایی از نظر سطح تحصیلات.

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد
دیپلم	۱۱	۱۸/۳
کارشناسی	۲۶	۴۳/۳
کارشناسی ارشد	۲۳	۳۸/۳
جمع کل	۶۰	۱۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۵. توزیع فراوانی رشته تحصیلی کارشناسان امور کشاورزی و روستایی.

درصد	فراوانی	رشته تحصیلی
۴۳/۳	۲۶	کشاورزی
۲۳/۳	۱۴	توسعه روستایی
۳۳/۳	۲۰	سایر رشته‌ها
۱۰۰	۶۰	جمع کل

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۶. اولویت‌بندی چالش‌های توسعه روستایی افغانستان.

CV	انحراف معیار	میانگین	چالش‌ها
۰/۱۲۲	۰/۴۵۴	۳/۷۲	وجود ناامنی در مناطق روستایی
۰/۱۵۳	۰/۵۱۰	۳/۳۳	فقدان زیرساخت‌های مناسب برای توسعه صنایع روستایی
۰/۲۱۲	۰/۷۰۵	۳/۳۳	ضعف زیرساخت‌های روستایی (جاده، امکانات بهداشتی، آب و...)
۰/۲۱۲	۰/۷۰۹	۳/۳۵	مشکل دسترسی به نهاده‌های کشاورزی
۰/۲۳۰	۰/۶۸۹	۳/۰۰	مشکل مکانیزاسیون بخش کشاورزی
۰/۲۳۷	۰/۷۶۷	۳/۲۳	تجاری نبودن تولیدات و محصولات کشاورزی
۰/۲۴۲	۰/۷۱۰	۲/۹۳	عدم سازماندهی فضای مناسب سکونتگاه‌های روستایی
۰/۲۴۵	۰/۷۲۳	۲/۹۵	دسترسی محدود به بازار محصولات کشاورزی
۰/۲۶۳	۰/۸۴۶	۳/۲۲	وجود فقر روستایی
۰/۲۷۰	۰/۸۸۰	۳/۲۷	وجود بی‌سوادی گسترده در مناطق روستایی به‌ویژه در بین زنان روستایی
۰/۲۷۱	۰/۸۲۳	۳/۰۳	عدم توجه کافی دولت به توسعه روستایی
۰/۲۸۰	۰/۷۹۹	۲/۸۵	غلبه نیروی کار غیرمتخصص در فعالیت‌های اقتصادی روستا
۰/۲۸۱	۰/۸۶۱	۳/۰۷	مهاجرت گسترده نیروی کار روستایی به مناطق شهری
۰/۲۸۶	۰/۸۵۴	۲/۹۸	نابرابری و عدم تعادل در ارائه امکانات اقتصادی اجتماعی بین مناطق روستایی- شهری
۰/۲۸۹	۰/۸۵۲	۲/۹۵	مشکلات بهداشتی روستا
۰/۲۸۹	۰/۸۷۳	۳/۰۲	کمبود فرصت‌های شغلی برای جوانان روستایی
۰/۲۹۱	۰/۷۶۱	۲/۶۲	وجود عدم تعادل و نابرابری فزاینده بین مراکز شهری و اجتماعات روستایی
۰/۲۹۴	۰/۸۶۱	۲/۹۳	بازدهی پایین در اقتصاد روستایی
۰/۳۰۲	۰/۹۱۱	۳/۰۲	بیکاری گسترده در مناطق روستایی
۰/۳۰۴	۰/۷۶۹	۲/۵۳	عدم مشارکت سازمان‌های غیردولتی و محلی در پروژه‌های توسعه روستایی
۰/۳۰۴	۰/۹۰۱	۲/۹۷	فقدان توجه کافی به توسعه پایدار روستایی
۰/۳۰۷	۰/۸۹۹	۲/۹۳	فقدان و ضعف مدیریت محلی در امور روستایی
۰/۳۱۹	۰/۹۹۳	۳/۱۲	پایین بودن مشارکت زنان در فعالیت‌های روستایی
۰/۳۱۹	۰/۹۳۶	۲/۹۳	پایین بودن سطح دانش و اطلاعات روستاییان و کشاورزان
۰/۳۲۲	۰/۸۹۰	۲/۷۷	فقدان تنوع در فعالیت‌های غیر کشاورزی
۰/۳۲۶	۰/۸۸۵	۲/۷۲	فقدان سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری روستایی
۰/۳۲۷	۰/۹۱۷	۲/۸۰	استفاده از تکنولوژی نامناسب در بخش کشاورزی
۰/۳۳۵	۱/۰۴۹	۳/۱۳	فقدان آگاهی روستاییان نسبت به روش‌ها و اصول دستیابی به توسعه پایدار

ادامه جدول ۶. اولویت‌بندی چالش‌های توسعه روستایی افغانستان.

CV	انحراف معیار	میانگین	چالش‌ها
۰/۳۴۱	۰/۸۸۷	۲/۶۰	آستانه جمعیتی ناکافی برای ارائه خدمات به بسیاری از سکونتگاه‌های روستایی
۰/۳۴۵	۰/۹۰۴	۲/۶۲	تخصیص ناکافی اعتبارات و ضعف سرمایه‌گذاری برای توسعه روستایی
۰/۳۴۵	۰/۹۵۰	۲/۷۵	آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در مقابل بلایای طبیعی
۰/۳۴۶	۱/۰۰۳	۲/۹۰	ضعف شبکه شهری - روستایی برای ایجاد یک پیوند منطقی بین روستایی شهری
۰/۳۴۹	۰/۹۸۳	۲/۸۲	فقدان توجه به دانش بومی در ابعاد مختلف توسعه پایدار روستایی
۰/۳۵۷	۰/۹۹۳	۲/۷۸	ضعف تئوریک و فقدان یک مدل عملی مناسب برای توسعه پایدار روستایی
۰/۳۵۷	۰/۸۹۳	۲/۵۰	مداخله سازمان‌های مختلف دولتی در برنامه‌های توسعه روستایی
۰/۳۶۹	۰/۹۱۱	۲/۴۷	عدم هماهنگی برنامه و سیاست‌های توسعه روستایی در سطح محلی
۰/۳۷۱	۰/۹۱۰	۲/۴۵	فقدان توازن بین جمعیت و ناطق روستایی
۰/۳۷۹	۰/۹۴۸	۲/۵۰	فقدان استراتژی منسجم برای توسعه پایدار روستایی
۰/۳۷۹	۱/۰۰۵	۲/۶۵	بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب زیرزمینی
۰/۳۸۰	۱/۰۳۹	۲/۷۳	سطح درآمد پایین
۰/۳۸۸	۰/۸۸۰	۲/۲۷	مشارکت کم‌رنگ مردم در اجرا و پشتیبانی از پروژه‌های توسعه روستایی
۰/۳۸۹	۰/۹۲۰	۲/۳۷	ضعف مدیریت بلایایی طبیعی در مناطق روستایی
۰/۳۹۸	۰/۹۳۶	۲/۳۵	تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی
۰/۴۳۰	۱/۰۰۳	۲/۳۳	شرایط اکولوژیکی نامساعد

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

تعیین مؤثرترین چالش‌های توسعه روستایی

همان‌گونه که در قسمت‌های قبلی اشاره شد، اگرچه تحلیل انفرادی متغیرها نیز نگرش کلی حاکم بر یک پدیده در جامعه را نشان می‌دهد، اما متغیرهای شناسایی شده از این منظر حتماً مؤثرترین متغیرها نیستند، چرا که در دنیای واقعی، متغیرها مستقل از یکدیگر نبوده، دارای اثر متقابل هستند. لذا، ممکن است اثرات مستقل یکدیگر را تقویت یا تضعیف نمایند. به همین دلیل به‌منظور شناخت بهتر چالش‌های توسعه روستایی افغانستان، سعی شد تا این چالش‌ها را با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری مبتنی بر روش حداقل مربعات جزئی (PLS) که جزء روش‌های ناپارامتریک بوده به حجم نمونه بالا و فرض نرمال بودن داده‌ها نیز حساس نیست، نیز مورد تحلیل قرار گیرند. این کار بدون شک منجر به شناسایی بهتر و واقعی‌تر سازوکارهای چالش‌های توسعه روستایی در کشور افغانستان خواهد شد.

قبل از تحلیل یافته‌های حاصل از مدل، لازم است موضوع برانزندی مدل مورد ارزیابی قرار گیرد. این خود شامل ارزیابی بخش‌های اندازه‌گیری و ساختاری است. برای ارزیابی برانزندی مدل اندازه‌گیری چالش‌های توسعه روستایی، لازم است ابتدا مقادیر بار عاملی مورد ارزیابی قرار گیرد. بر اساس نتایج جدول

شماره ۷، از آنجا که مقادیر بار عاملی تمامی گویه‌های انتخاب شده برای سازه‌ها یا مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی، محیطی، مدیریت و برنامه‌ریزی و فیزیکی - کالبدی بالاتر از ۰/۵ بوده و با توجه به این موضوع که مقادیر آماره t نیز بالاتر از حد استاندارد (۱/۹۶) است، می‌توان نتیجه گرفت تمامی نشانگرهای تعریف شده برای مؤلفه‌ها (سازه‌ها) مناسب بوده‌اند. همچنین، از آنجا که شاخص پایایی ترکیبی برای تمامی سازه‌ها بالاتر از ۰/۷ و مقادیر میانگین واریانس استخراج شده (AVE) بالاتر از ۰/۵ است، تفکیک سازه‌ها نیز به درستی انجام شده و مدل از روایی و اگر و همگرایی خوبی برخوردار بوده است. بنابراین، بخش اندازه‌گیری مدل از کیفیت لازم برخوردار است (جدول شماره ۷).

برای ارزیابی بخش ساختاری مدل نیز لازم است مقادیر آماره t و ضرایب مسیر و R^2 مورد ارزیابی قرار گیرند. با توجه به خروجی مدل (جدول شماره ۸)، ضرایب مسیر و مقادیر آماره t مربوط به هر یک از این ضرایب در حد قابل قبول قرار دارند. لذا، این ضرایب از نظر آماری در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار هستند. به عبارت دیگر، مؤلفه‌ها یا سازه‌های پنج‌گانه تدوین شده در این پژوهش، به‌عنوان مؤلفه‌های تأثیرگذار بر چالش‌های توسعه روستایی، توانسته‌اند به خوبی مسئله مورد نظر را تبیین نمایند.

جدول ۷. مقادیر ضریب تغییرات مؤلفه‌های مهم چالش‌های توسعه روستایی.

سازه	نماد	نشانیگر / متغیر آشکار	بار عاملی	مقدار t	PC	AVE
اقتصادی	Eco3	تجاری نبودن تولیدات و محصولات کشاورزی	۰/۵۹۶	۴/۰۹۳		
	Eco5	فقدان سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری روستایی	۰/۷۴۱	۱۱/۷۱		
	Eco6	بازدهی پایین در اقتصاد روستایی	۰/۶۷۸	۷/۵۱۵	۰/۱۸۵۸	۰/۵۰۳
	Eco7	کمبود اعتبارات و ضعف سرمایه‌گذاری برای توسعه روستایی	۰/۷۶۲	۱۰/۸۴۹		
	Eco8	دسترسی محدود به بازار محصولات کشاورزی	۰/۷۴۳	۱۳/۴۵۲		
	Eco9	بیکاری گسترده در مناطق روستایی	۰/۷۱۹	۱۰/۰۱۴		
	Soci1	فقدان توجه به دانش بومی در ابعاد مختلف توسعه پایدار روستایی	۰/۶۵۰	۷/۵۵۰		
	Soci2	کمبود فرصت‌های شغلی برای جوانان روستایی	۰/۸۱۳	۱۴/۴۰۳		
	Soci3	آگاهی کم روستاییان از روش‌ها و اصول دستیابی به توسعه پایدار	۰/۷۰۴	۶/۴۲۷	۰/۸۷۲	۰/۵۳۸
اجتماعی	Soci6	پایین بودن مشارکت زنان در فعالیت‌های روستایی	۰/۸۵۴	۱۴/۷۸۰		
	Soci7	پایین بودن سطح دانش و اطلاعات روستاییان و کشاورزان	۰/۵۱۲	۲/۶۶۹		
	Soci8	وجود بی‌سوادی گسترده در مناطق روستایی به‌ویژه در بین زنان	۰/۸۱۳	۹/۶۹۶		
	Envi1	تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیرکشاورزی	۰/۷۲۰	۸/۲۵۲		
	Envi3	ضعف مدیریت بلایایی طبیعی در مناطق روستایی	۰/۶۰۴	۳/۷۷۴	۰/۸۲۳	۰/۵۴۰
محیطی	Envi4	فقدان توازن بین جمعیت و مناطق روستایی	۰/۷۹۶	۱۲/۳۰۳		
	Envi5	بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب زیرزمینی	۰/۸۰۲	۲۰/۷۶۲		
	Manag1	ضعف تئوریک و فقدان یک مدل عملی مناسب برای توسعه	۰/۷۵۲	۱۰/۴۰۵		
مدیریت و برنامه‌ریزی	Manag4	فقدان و ضعف مدیریت محلی در امور روستایی	۰/۶۳۸	۷/۴۹۲		
	Manag5	عدم توجه کافی دولت به توسعه روستایی	۰/۶۸۵	۵/۱۷۴	۰/۸۵۰	۰/۵۳۳
	Manag6	غلبه نیروی کار غیرمتخصص در فعالیت‌های اقتصادی روستا	۰/۸۲۲	۲۰/۹۶۹		
	Manag7	مشکل دسترسی به نهاده‌های کشاورزی	۰/۷۴۱	۸/۷۶۹		
کالبدی - فیزیکی	Physical1	ضعف زیرساخت‌های روستایی	۰/۶۶۵	۸/۰۵۰		
	Physical2	ضعف یا فقدان شبکه شهری - روستایی	۰/۸۷۸	۳۱/۴۹۸		
	Physical3	آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در مقابل بلایای طبیعی	۰/۸۰۶	۲۳/۱۶۴	۰/۸۷۶	۰/۵۴۴
	Physical6	استفاده از تکنولوژی نامناسب در بخش کشاورزی	۰/۶۸۵	۹/۹۳۰		
	Physical7	مشکلات بهداشتی روستا	۰/۷۵۵	۸/۳۶۰		
Physical8	آستانه جمعیتی ناکافی ...	۰/۶۰۴	۵/۰۹۵			

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جدول ۸. شاخص‌های ارزیابی برآزش بخش ساختاری مدل.

سازه	ضریب مسیر	مقدار t	R ²
چالش‌های اقتصادی	۰/۹۴۹	۷۵/۱۶۰	۰/۹۰۰
چالش‌های اجتماعی	۰/۸۸۳	۳۷/۷۷۶	۰/۷۸۰
چالش‌های محیطی	۰/۷۸۰	۱۳/۲۵۰	۰/۶۰۸
چالش‌های مدیریت و برنامه‌ریزی	۰/۷۶۰	۱۲/۴۳۵	۰/۵۷۸
چالش‌های فیزیکی - کالبدی	۰/۷۷۶	۱۳/۹۱۶	۰/۶۰۳

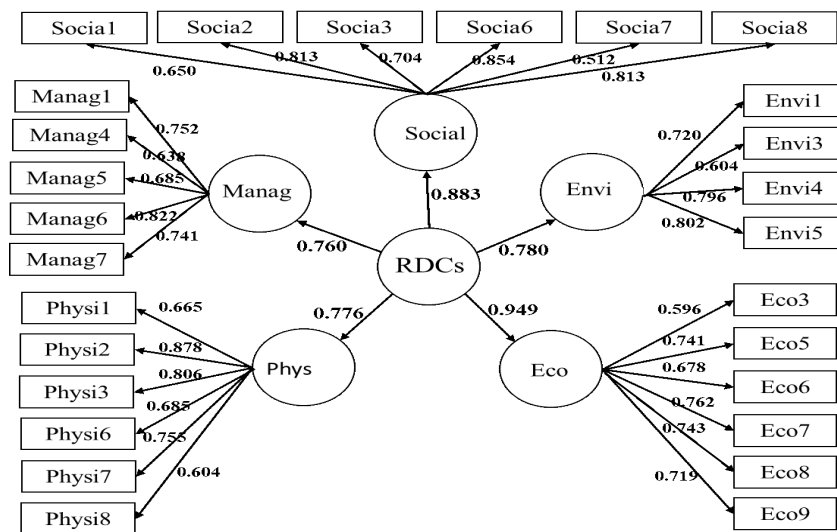
فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

دسترسی محدود به بازار محصولات کشاورزی (۰/۷۴۳)، فقدان سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری روستایی (۰/۷۴۱)، بیکاری گسترده در مناطق روستایی (۰/۷۱۹)، بازدهی پایین در اقتصاد روستایی (۰/۶۷۸) و در نهایت تجاری نبودن تولیدات و محصولات کشاورزی (۰/۵۹۶) است. اگرچه دیگر چالش‌های اقتصادی ذکر شده از سوی پاسخگویان (جدول شماره ۶) نیز مهم هستند، اما سایر چالش‌های اقتصادی تأثیر معنی‌داری بر رفع چالش‌های اقتصادی نداشته یا به عبارت دیگر به دلیل همبستگی آن‌ها با این چالش‌ها، با رفع این گروه از چالش‌ها، آن‌ها نیز تا حدود زیادی مرتفع خواهند شد.

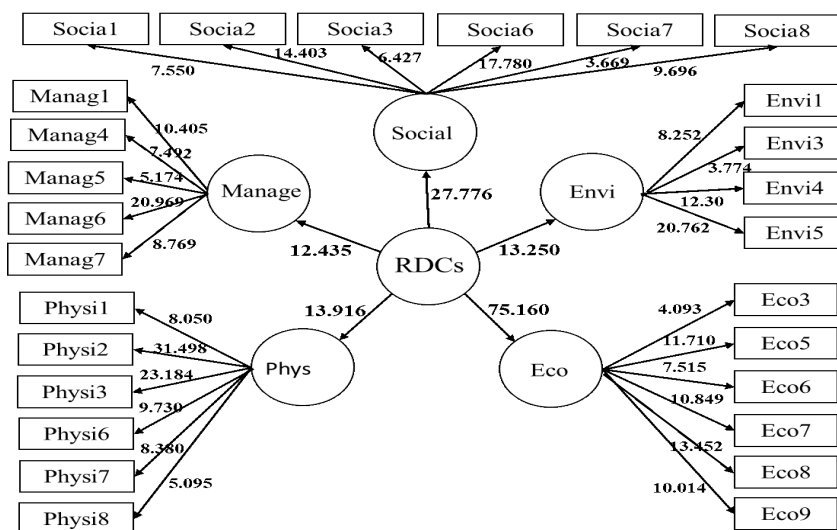
اکنون که برآزندگی مدل مورد تأیید قرار گرفت، می‌توان نسبت به تفسیر نتایج اقدام نمود. تصویر شماره ۲، نشان‌دهنده مدل نهایی و مقادیر بار عاملی و ضرایب مسیر و تصویر شماره ۳، ارائه‌دهنده مقادیر آماره t مربوط به متغیرهای آشکار و پنهان مدل چالش‌های توسعه روستایی است.

بر اساس ضرایب مسیر، از میان چالش‌های مختلف توسعه روستایی در کشور افغانستان، در حال حاضر چالش اقتصادی (با ضریب مسیر ۰/۹۴۹) مؤثرترین چالش بوده است. در میان این عوامل و بر اساس بارهای عاملی آنچه باید در اولویت قرار گیرد به ترتیب عبارت‌اند از تخصیص ناکافی اعتبارات و ضعف سرمایه‌گذاری برای توسعه روستایی (با بار عاملی ۰/۷۶۲)،

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. مقادیر بارهای عاملی و ضرایب مسیر مدل چالش‌های توسعه روستایی. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۳. مقادیر آماره t چالش‌های توسعه روستایی. منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

فرایند توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای، ملی و پیامدهای توسعه‌نیافتگی مناطق روستایی؛ چون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه‌نشینی شهری و غیره موجب شده تا به توسعه روستایی توجه بیشتری شود و حتی آن را بر توسعه شهری مقدم بدانند. توسعه مناطق روستایی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه که اکثر مردم در آن زندگی می‌کنند و از محرومیت بیشتری برخوردارند، اهمیت زیادی دارد. به‌طور کلی، در جهان امروز روستاییان از وضعیت نامطلوبی در رابطه با سطح زندگی و رفاه برخوردارند (Qadiri Masom et al., 2010). روستائینشینان، در کودکی دسترسی کمتری به امکانات آموزشی و بهداشتی دارند و در بزرگسالی نیز، ساعات طولانی‌تری را در ازای درآمدهای پایین‌تر، کار می‌کنند و از دستمزد کمتری برخوردارند (Alavi Zadeh, 2010). از دلایل عمده ضعف ساختاری روستاها، مشکلات اقتصادی نظیر نبود فرصت‌های شغلی، وجود بیکاری و همچنین فقر است که به مهاجرت‌های گسترده روستا - شهری منجر شده است و این امر مشکلاتی را هم برای شهرها و هم روستاها و در واقع، برای کل کشور فراهم آورده است (Khany, 2011). عامل بیکاری به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین علل فقر و نبود درآمد برای ساکنان روستایی است که ایجاد اشتغال و درآمد را در روستاها امر ضروری ساخته است. این در حالی است که منبع عمده تأمین درآمد در نواحی روستایی، فعالیت‌های کشاورزی است. طی دهه‌های اخیر با افزایش روزافزون جمعیت و کاهش اراضی زراعی، کاهش درآمد و افزایش فقر روستاییان پدیدار گشته است (Papal-e-Yazdi & Ebrahimi, 2007). بخش کشاورزی در تحکیم پایه‌های اقتصادی کشورهای رو به رشد و در حال گذار نقش اساسی ایفا می‌کند. از آنجایی که این بخش از نظر تأمین نیازهای غذایی مردم، تأمین مواد اولیه صنایع، اشتغال افراد و ایجاد درآمد اهمیت دارد، ثبات و استمرار رشد بخش کشاورزی از عوامل تعیین‌کننده ثبات اجتماعی و رشد جامعه به شمار می‌رود (Iresh, 2000). کاهش جمعیت، نبود امکانات اشتغال، ناپایداری در توسعه اقتصادی و اجتماعی حوزه‌های روستایی، پایین بودن درآمد، نبود فرصت‌های اشتغال در بخش کشاورزی، قرار گرفتن بخش عمده‌ای از جمعیت روستایی در حاشیه، بی‌توجهی به نقش زنان در فرایند توسعه، افزایش جمعیت حاضر در زیرخط فقر، سوءتغذیه و تخریب مستمر منابع تولید آب و خاک، نابرابری دسترسی به فرصت‌های مختلف و غیره از مهم‌ترین عوامل ناپایداری روستاها است که باعث برهم خوردن تعادلی شده که طی قرون متمادی شکل گرفته و تخریب و انواع آلودگی‌های زیست‌محیطی در نتیجه مهاجرت‌های فزاینده جمعیت و تخلیه بسیاری از سکونت‌گاه‌های روستایی بوده است (Papal-e-Yazdi & Ebrahimi, 2007). یافته‌های این تحقیق نشان داد که چالش اقتصادی مهم‌ترین چالش‌های توسعه روستایی در کشور افغانستان هستند. در نتیجه، آنچه باید در اولویت توجه

پس از چالش اقتصادی، چالش‌های اجتماعی هستند که بیشترین تأثیر را در توسعه‌نیافتگی روستاها دارند (با ضریب مسیر ۰/۸۸۳). به‌طور کلی و بر اساس نتایج این تحقیق از میان چالش‌های اجتماعی به ترتیب شش عامل پایین بودن مشارکت زنان در فعالیت‌های روستایی (با بار عاملی ۰/۸۵۴)، وجود بی‌سوادی گسترده در مناطق روستایی به‌ویژه در بین زنان روستایی (۰/۸۱۳)، کمبود فرصت‌های شغلی برای جوانان روستایی (۰/۸۱۳)، فقدان آگاهی روستاییان نسبت به روش‌ها و اصول دستیابی به توسعه پایدار (۰/۷۰۴)، فقدان توجه به دانش بومی در ابعاد مختلف توسعه پایدار روستایی (۰/۶۵۰) و در نهایت پایین بودن سطح دانش و اطلاعات روستاییان و کشاورزان (۰/۵۱۲) مؤثرترین چالش‌های اجتماعی هستند.

بر اساس یافته‌های این تحقیق، چالش‌های محیط زیستی (با ضریب مسیر ۰/۷۸۰) سومین گروه از چالش‌های عمده توسعه روستایی در افغانستان هستند. از میان این عوامل نیز چهار عامل بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب زیرزمینی (با بار عاملی ۰/۸۰۲)، فقدان توازن بین جمعیت و مناطق روستایی (۰/۷۹۶)، تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی (۰/۷۲۰) و در نهایت ضعف مدیریت بلایایی طبیعی در مناطق روستایی (۰/۶۰۴) مؤثرترین چالش‌های محیط زیستی هستند. دو گروه چالش‌های فیزیکی - کالبدی و مدیریت و برنامه‌ریزی نیز هر یک به ترتیب با ضرایب مسیر ۰/۷۷۶ و ۰/۷۶۰، چالش‌های بعدی تأثیرگذار بر توسعه روستایی بوده‌اند. در میان چالش‌های فیزیکی - کالبدی به ترتیب شش عامل ضعف یا فقدان شبکه شهری - روستایی (با بار عاملی ۰/۸۷۸)، آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در مقابل بلایای طبیعی (۰/۸۰۶)، مشکلات بهداشتی روستا (۰/۷۵۵)، استفاده از تکنولوژی نامناسب در بخش کشاورزی (۰/۶۸۵)، ضعف زیرساخت‌های روستایی (۰/۶۶۵) و در نهایت آستانه جمعیتی ناکافی برای بسیاری از سکونتگاه‌های روستایی به‌منظور ارائه خدمات اجتماعی (۰/۶۰۴) مؤثرترین چالش‌ها بوده‌اند. در نهایت، از منظر مدیریت و برنامه‌ریزی مؤثرترین چالش‌ها عبارت بوده‌اند از پنج عامل غلبه نیروی کار غیرمتخصص در فعالیت‌های اقتصادی روستا (۰/۸۲۲)، ضعف تئوریک و فقدان یک مدل عملی مناسب برای توسعه پایدار روستایی (۰/۷۵۲)، مشکل دسترسی به نهاده‌های کشاورزی (۰/۷۴۱)، عدم توجه کافی دولت به توسعه روستایی (۰/۶۸۵) و در نهایت فقدان و ضعف مدیریت محلی در امور روستایی (۰/۶۳۸).

بحث و نتیجه‌گیری

مناطق روستایی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین قطب‌های اقتصادی کشور، می‌توانند در تولید ناخالص ملی، تأمین نیازهای غذایی جمعیت، مواد اولیه و در نهایت، در رشد و توسعه اقتصادی کشور، نقش برجسته‌ای داشته باشد. نقش و جایگاه روستا در

بدون شک چشم‌انداز بلندمدت توسعه روستایی و کشاورزی افغانستان مستلزم اطمینان از رفاه اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جوامع روستایی، به‌ویژه افراد فقیر و آسیب‌پذیر بوده و مستلزم ادغام جوامع روستایی در اقتصاد ملی است (Zia & Ramin, 2008). امروزه جوامع روستایی افغانستان با چالش‌های مختلفی در حیطه‌های اقتصادی، مدیریتی و برنامه‌ریزی، محیطی، اجتماعی و فیزیکی روبه‌رو هستند. پیشنهادهای زیر که برگرفته از یافته‌های تحقیق حاضر است می‌تواند به توسعه پایدار اجتماعات روستایی در افغانستان کمک نماید.

الف) نظر به جایگاهی که روستا و روستانشین در پویایی اقتصاد کشور (از قبیل کمک به رشد اقتصادی، کنترل نرخ تورم، افزایش نرخ اشتغال) دارد، این بخش می‌تواند به‌طور ویژه در تولید کالاهای اساسی و استراتژیک نیز مؤثر بوده و بستر مناسبی برای تولیدات کشاورزی، دامی، صنعتی و خدماتی و حفظ محیط‌زیست و غیره فراهم نماید. بنابراین، ترسیم نقشه راهی که نقش روستاها را در نظام برنامه‌ریزی کشور تعیین نماید، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به ظرفیت ۲۲/۴ میلیون نفری (یعنی ۷۱ درصدی) جمعیت مناطق روستایی کشور، اتخاذ تدابیر صحیح و مدبرانه، می‌تواند زمینه شکوفایی و توسعه پایدار مناطق روستایی و به تبع آن کشور را فراهم نماید. در این زمینه یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد که دولت باید سرمایه‌گذاری بیشتری در حوزه توسعه روستاها از طریق متنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی و ظرفیت‌سازی برای اجتماعات محلی و سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مختلف را در دستور کار خود قرار داده تا از این طریق بتواند بیکاری گسترده در مناطق روستایی را مرتفع سازد.

ب) یافته‌های این پژوهش نشان داد که روستاییان به بازار محصولات کشاورزی دسترسی محدودی دارند و بازدهی پایین در اقتصاد روستایی و غیرتجاری بودن تولیدات و محصولات کشاورزی از چالش‌های عمده‌ای است که روستاییان با آن مواجه‌اند، لذا، پیشنهاد می‌گردد که دولت از تولیدات محصولات زراعی و غیرزراعی روستائیان حمایت‌های مختلف از جمله اعتباری، سرمایه‌ای، نهاده‌ای، بیمه‌ای، قیمتی، بازاری و تبدیلی نموده و راهبردهای نوین توسعه روستایی را با هدف دایر کردن بازارهای روستایی، تسهیم وسیع رشد اقتصادی در مناطق روستایی و تشویق مشارکت مردمی، تدوین و بکار گیرد.

ج) بر اساس نتایج این مطالعه عواملی نظیر فقدان آگاهی روستائیان نسبت به روش‌ها و اصول دستیابی به توسعه پایدار، پایین بودن سطح دانش و اطلاعات روستائیان و کشاورزان و وجود بی‌سوادی گسترده در مناطق روستایی به‌ویژه در بین زنان روستایی؛ چالش‌های مختلفی مانند (عدم مشارکت مردان و زنان روستایی) را در فعالیت‌های روستایی به همراه داشته است. بنابراین، به‌منظور دستیابی به توسعه پایدار روستاهای کشور و مرتفع نمودن این چالش‌ها، پیشنهاد می‌گردد تا با توانمندسازی

سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان قرار گیرد، مرتفع نمودن چالش‌های اقتصادی روستا است که از جمله این چالش‌ها می‌توان به تخصیص ناکافی اعتبارات و ضعف سرمایه‌گذاری برای توسعه روستایی، دسترسی محدود به بازار محصولات کشاورزی، فقدان سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری روستایی، بیکاری گسترده در مناطق روستایی، بازدهی پایین در اقتصاد روستایی و در نهایت تجاری نبودن تولیدات و محصولات کشاورزی اشاره نمود. پس از چالش اقتصادی، این چالش‌های اجتماعی هستند که هم از نظر اهمیت و هم از نظر تأثیرگذاری باید در اولویت توجه قرار گیرد. چرا که بیشترین تأثیر را در توسعه‌نیافتگی روستاها دارد. از جمله این چالش‌ها می‌توان به مواردی چون پایین بودن مشارکت زنان در فعالیت‌های روستایی، وجود بی‌سوادی گسترده در مناطق روستایی به‌ویژه در بین زنان روستایی، کمبود فرصت‌های شغلی برای جوانان روستایی، فقدان آگاهی روستائیان نسبت به روش‌ها و اصول دستیابی به توسعه پایدار، فقدان توجه به دانش بومی در ابعاد مختلف توسعه پایدار روستایی و در نهایت پایین بودن سطح دانش و اطلاعات روستائیان و کشاورزان اشاره نمود. در حوزه مسائل محیط زیستی نیز دست‌اندرکاران این حوزه باید در خصوص بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب زیرزمینی، فقدان توازن بین جمعیت و مناطق روستایی، تغییر کاربری اراضی کشاورزی به غیر کشاورزی و در نهایت در خصوص ضعف مدیریت بلایایی طبیعی در مناطق روستایی چاره‌اندیشی کرده، اقدامات لازم را انجام دهند.

گذشته از چالش‌های فوق، چالش‌های فیزیکی - کالبدی و مدیریتی و برنامه‌ریزی نیز تأثیرات بالقوه‌ای را در توسعه‌نیافتگی روستاهای این کشور داشته‌اند. مواردی مانند ضعف یا فقدان شبکه شهری - روستایی، آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در مقابل بلایای طبیعی، مشکلات بهداشتی روستا، استفاده از تکنولوژی نامناسب در بخش کشاورزی، ضعف زیرساخت‌های روستایی و در نهایت آستانه جمعیتی ناکافی برای بسیاری از سکونتگاه‌های روستایی برای ارائه خدمات اجتماعی از جمله موضوعاتی هستند که باید مورد توجه قرار گیرند. در نهایت، چالش‌های موجود در زمینه مدیریت و برنامه‌ریزی برای نواحی روستایی از قبیل غلبه نیروی کار غیرمتخصص در فعالیت‌های اقتصادی روستا، ضعف تئوریک و فقدان یک مدل عملی مناسب برای توسعه پایدار روستایی، مشکل دسترسی به نهاده‌های کشاورزی، عدم توجه کافی دولت به توسعه روستایی و در نهایت فقدان و ضعف مدیریت محلی در امور روستایی، از جمله مواردی هستند که درخور توجه فوری هستند. باید توجه داشت که میزان فقر در روستاهای افغانستان قابل اغماض نیست و هرگز نباید آن‌ها را نادیده گرفت. دولت افغانستان اگرچه سعی نموده است نیازهای اساسی و بشردوستانه مردم خود را تأمین کند، با این حال لازم است تا به‌ویژه در سطح جوامع روستایی ابزارها و فرصت‌های لازم برای کاهش فقر را فراهم نماید.

روستائیان از طریق آموزش با پدیده بی‌سوادی در مناطق روستایی کشور مبارزه شده تا سطح دانش و اطلاعات روستائیان و کشاورزان ارتقاء یافته و زمینه‌ساز تسهیل و تسریع دستیابی به توسعه پایدار گردد.

د) به‌منظور پشتیبانی روستائیان از اجرای پروژه‌های مختلف، لازم است برای تدوین برنامه‌ها به نیازها و تمایلات مردم توجه شود تا از این طریق مشارکت مردم در اجرای این برنامه‌ها افزایش یافته و زمینه لازم جهت تمرکززدایی حداکثری از برنامه‌های توسعه فراهم و اجرا شود.

ه) جامع‌نگری و ایجاد هماهنگی در نظام برنامه‌ریزی توسعه، اصلاح ساختار مدیریتی روستا و ایجاد مدیریت واحد در توسعه روستایی، نهادینه کردن مشارکت روستائیان در تصمیم‌گیری، اجراء نظارت و ارزشیابی پروژه‌های توسعه، اصلاح ساختار کالبدی و بهبود محیط‌زیست روستایی و گسترش فعالیت‌های خدماتی و بهبود زیرساخت‌ها نیز از جمله دیگر مواردی است که مورد تأکید کارشناسان مورد پرسش در این تحقیق بودند. بدون شک پیگیری بهبود هر یک از این عوامل خود می‌تواند در کنار موارد فوق نقش قابل توجه در دستیابی به توسعه روستایی در افغانستان داشته باشد.

و) همچنین اتخاذ سیاست‌ها و راهبردهای بلندمدت در زمینه استفاده از آب‌های سطحی و زیرزمینی، مدیریت بلایای طبیعی در مناطق روستایی و نیز در پیش گرفتن راهبردها و مدلی عملی و مناسب برای توسعه پایدار روستایی می‌تواند به مرتفع نمودن چالش‌های توسعه روستایی در کشور افغانستان کمک نماید.

ز) در نهایت پیشنهاد می‌گردد با توجه به بکر بودن زمینه تحقیق در حوزه توسعه روستایی در افغانستان و کمبود متون علمی و گزارش‌های رسمی در این خصوص، تحقیقات مشابهی با تأکید بر شیوه‌های پژوهش آمیخته که در آن علاوه بر رویکردهای کمی از رویکردهای کیفی در پژوهش نیز بهره برده می‌شود، انجام گیرند تا علاوه بر کمک به اعتبارسنجی یافته‌های این مطالعه، دیدگاه عمیق و ژرف‌تری در این زمینه و حوزه از مطالعه حاصل گردد.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

References

- Ake, C. (1996). *Democracy and Development in Africa* Washington D.C.: Brookings Institution Press.
- Alavi Zadeh, A. M. (2010). *The Role of Diversification of Economic Activities in Rural Sustainable Development, case study: Samirom county, Doctorate Dissertation (In Persian)*.
- Amarkhil, S. (2017). *The effectiveness of Foreign Aid in Rural development of Afghanistan: a case study in Panjshir province of Afghanistan. (Master of Public Administration)*, Yengnam.
- Asayesh, H. (1995). *Principles and methods of rural planning (In Persian)*. Tehran: Payam-e-noor university.
- Barati, A. A., Moradi, M., Zholideh, M., & Sohrabi Mollayousef, E. (2021a). Analysis of Multidimensional Poverty in Iranian Rural Communities. *Journal of Rural Research*, -. <https://doi.org/10.22059/jrr.2021.296661.1449>
- Barati, A. A., Zholideh, M., Moradi, M., Sohrabi Mollayousef, E., & Fürst, C. (2021b). Multidimensional poverty and livelihood strategies in rural Iran. *Environment, Development and Sustainability*. <https://doi.org/10.1007/s10668-021-01977-x>
- Borodina, O., & Prokopa, I. (2019). Inclusive rural development: a scientific discourse. *Economy and Forecasting*, 1(2019), 70-85.
- Daneshmehr, H., & Ahmadresh, R. (2009). Investigating the social attitudes of villagers towards participation Social. Case study: Dasheh village of Paveh district (In Persian). *Rural development*, 1(36), 129-156.
- Douglas, D. J. (2005). The restructuring of local government in rural regions: A rural development perspective. *Journal of Rural Studies*, 21(2), 231-246.
- Garrison III, J. L. (2010). *Agriculture Development in Afghanistan: A Systemic Assessment Approach: Marine Corps Command And Staff Coll Quantico Va*.
- Hashemi, S. S., Mehrabi, A., Amini, S., & Najahi, A. (2011). Rural development with emphasis on employment and entrepreneurship: A case study of shabab rural district in ilam province (In Persian). *Village and Development Quarterly*, 1(14), 35-58.
- Iresh, L. (2000). Strategic plan. *Journal of rural studies*, 14(1), 10-14.
- JICA. (2019). Supporting Sustainable Agriculture in Afghanistan. Retrieved February 14, 2021, from https://www.jica.go.jp/english/news/field/2018/190226_01.html
- Kalantari, K. (2018). [Data Processing and Analysis Methods in So-cio-Economic Research (using SPSS software) (Persian)]. Tehran: Farhang Saba Publications.
- Kalantari, K., Fami, H. S., Asadi, A., Qasemi, I., & Chubchian, S. (2008). Major challenges of Iranian rural communities for achieving sustainable development. *American Journal of Agricultural and Biological Science*, 3(4), 724-728.
- Khany, F. (2011). Analyzing the Role of Tourism in the Development of Entrepreneurial Characteristics and Trends in Entrepreneurship Among Rural Youth, Case study: Village Kandovan and Eskandan in county of Osku (In Persian).
- Liu, Z., & Liu, L. (2016). Characteristics and driving factors of rural livelihood transition in the east coastal region of China: A case study of suburban Shanghai. *Journal of Rural Studies*, 43, 145-158. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.12.008>
- NSIA. (2020). *Estimated Population of Afghanistan*. Kabul-Afghanistan National Statistics and Information Office.
- Papal-e-Yazdi, H. M., & Ebrahimi, M. A. (2007). *Theories of rural development (In Persian)*. Tehran: SAMT Publication.
- Pospěch, P. (2014). Discursive no man's land: Analysing the discourse of the rural in the transitional Czech Republic. *Journal of Rural Studies*, 34, 96-107.
- Qadiri Masom, M., Zyanoshin, M. M., & Khorasani, M. (2010). Economic Stability and its Relation to Spatial Features - Space Case Study; District of Kaboudarahang County (In Persian). *Rural and Development Journal*, 2, 1-29. doi: In Persian
- Qi, K., Fan, Z., Ng, C. N., Wang, X., & Xie, Y. (2017). Functional analysis of landscape connectivity at the landscape, component, and patch levels: A case study of Minqing County, Fuzhou City, China. *Applied geography*, 80, 64-77.
- Saidi, A. (2009). *Sustainability and Rural Development Unsustainable (In Persian)* Housing Foundation.
- Sayedi, A. (1998). Sustainable development and instability of rural development (In Persian). *Bunyād-i Maskan-i Inqilāb-i Islāmi*, 87(2), 17-22.
- Taherkhani, M. (2000). *Industrialization of the village (In Persian)*. Ministry of Jihad Agriculture.
- Toulabi Nejad, M., & Paydar, A. (2018). Analysis of the relationship between livelihood diversity strategies and agricultural land management (Case: rural areas of Poldakhtar city). *Geography and Development*, 16(51), 197-218.
- Varmazyari, H., Kalantari, K., Lavaei Adaryani, R., Samadi, M., & Paydar, A. (2018). Grounded theory approach to developing model for challenges of policy-making and planning of rural development (In Persian). *Village and Development*, 21(2), 97-123.
- Zia, M. E., & Ramin, O. (2008). *Agriculture & Rural Development Sector Strategy: 1387-1391 (2007/08: 2021/13) (Vol. II)*.